

שלישה שאכלו פרק שביעי ברכות

מ.מ.

עין משפט גד מצוה

נ א מ"י פ"ג מהל' גרסות
הכלה ג סגן עשין כ
טור א"ר"ט סי' קפ"ו
נ ב ג מ"י ו' והכלה ג סגן
שם טו"ש"ע שם ספ"ג ג
וכי' קפ"ט ספ"ג ג
ג ב ג מ"י שם הכלה ג סגן
שם טור א"ר"ט סימן
קפ"ו:
ג ב ד מ"י שם ה' ג סגן
שם טו"ש"ע א"ר"ט סי'
קפ"ט ספ"ג ג:
ה ה מ"י שם הכלה ג סגן
שם טו"ש"ע א"ר"ט סי'
קפ"ט ספ"ג ג:
ה א ו ז מ"י שם ה' ג סגן
שם טו"ש"ע א"ר"ט סי'
קפ"ט ספ"ג ג:
ה ב ח מ"י שם ה' ג י'
טו"ש"ע שם ספ"ג ג
[וכי' קפ"ט]:

מוסף וחספוט

א. בתום ר"ש הוסיף, משמע שהיה סובר הטוב והמטיב דאורייתא ולכן היה חתום בה והיה נושא אותה ברכה ארוכה ושטמא לא היה פותח בה בכרוך שאם היה סובר ורבנן למה היה לו להאריך בה.

רבינו ניסים

ואלו נאמרו בכל לשון שנינו הפכו פניהם בלפי דר' נדיים כר' (דף ק"ז) תנו רבנן ברוך בכלל ברוך בפרט וכן כתיבו כן בערבות מראש שניא (דברים כח) אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה וגר' מלכו הברית אשר כרת אתם בחוורב כתיב (שם כט) ושומרות את דברי הברית הזאת ואדוניו הא נאמן דל כתיב בפרשורו דברכות הכי ג' הדורה מפרשי רבנן האמורין בלילות שניות (שמות לד) הנה אנכי כורת ברית (שם פסוק כז) כרתי אתך ברית (בחורב) (שם פסוק כח) ויכתוב על הלוחות למכתב הראשון את דברי הברית:

רבינו חננאל (המשך)

לעצמה שהיא התחילה והיא ברכה בפני עצמה, וקיימא לן כר' (יהודה) [ינתן] דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה. וחדא לבונה ירושלים [וחדא לברכת הארץ]. וכן תקינו לברוך ב' י"ו א"י א"ה אבני מלכיו קדוש יעקב [המלך] הטוב והמטיב וכו'. הנה מלכנו קדוש יעקב מלכות אהת, המלך הטוב והמטיב מלכות אהת. ומאן בא ג' מלכות חוץ מן הראשונה שפתח בה ב' א' י"ו א"ה. הא [דאמר] רב פפא שתי מלכותו בר מדידה, לא פריש מאי טעמא צריך שיהיה שמוע אהת לבונה ירושלים ואהת לברכת הארץ שהן ברכות מסוכות לחבריהן, וכיון שלא פתח בהן בכרוך לא הוסיף מלכותו. לפיכך צריך הטוב והמטיב שתי מלכותו בר מדידה, אבל הון הרי פתח בו בכרוך והוסיף בה ג' מלכות, לפיכך אין צריכה מלכות אהת. וכן תקנת כל הברכות כל ברכה שהיא תחלה כגון ברכת יוצר אור, פותחין בברוך, ומכיר בה ב' י"ו יוצר אור וכו'. האהב עלם סמוכה היא אין פותחין בה בכרוך. וכן אמר יוצר. אבות פותחין בה בכרוך ומכיר בה מלך משיע ומגן הרי מלכות, אבל שאר כל הברכות שבתפלת י"ח אין פותחין בהן בכרוך, שכל אחת מסוכה לחברתה היא. ופרש בתלמוד ארץ ישראל

מאן דאמר אינה צריכה מלכות קסבר דאורייתא. הקשה רש"י הואיל והיא דאורייתא אמאי פותחת בצרוך הא סמוכה היא ומיך דקצרה היא והויא הודאה בעלמא כזכרת פירות וכזכרת מצות ומימה אמאי שניו אותה יותר משאר ברכות הסמוכות שחומות ולא פותחות הואיל ודאורייתא היא היה לנו להאריך בה ולחמוס בצרוך ולא לשנות משאר סמוכות וי"ל דאין ה"נ ולמאן דאית ליה שהיא דאורייתא היה חתום ולא פותח וכן איתא בתוספתא [פ"א] צהריא ר' יוסי הגלילי היה מאריך בה וחותם וניהו אן קי"ל שהיא מדרבנן ולכן צריכה מלכות כדאמר רביה שמי מלכותו צר מדידה: **ל' אומר שצריכה ב' מלכותו בר מדידה.** מדא דזונה ירושלים ללא אורח וכו' וגם זה אין יכולין לומר מלכות דהא סמוכה היא ע"כ אומרה צהטוב והמטיב והואיל ואמר בה מלכות דזונה ירושלים ללא אורח ארעא וכו' אמר נמי דזכרת הארץ ארע"פ שהיא סמוכה לזכרתה הואיל ולא נתקנו צוה אחר זה ליהושע תקן זכרת הארץ ומשה תקן זכרת הון משה"ה נקט מלכות דלא הוה סמוכות ומיהו אן הואיל ונתקנו על הסדר אין אנו פותחין בצרוך יש שנוהגין לומר צזונה ירושלים מלכות: **ברוך שנתן שבתות למנוחה וכו'.** וז"ל והא סמוכה היא וי"ל הואיל ולא נתקנה שם אלא לאומרה לפרקים כששם לזה והסתללו אין זה קרוי סמוכה וצריך פתיחה בצרוך וצזכרות אל י"ח ברכות כולם סמוכות לזכרות אל חי וקיס אי נמי אלהי אצרהס היינו מלכות **כ' דאמרנין** (לעיל ד' ז') משנצרה העולם לא היה אדם שקראו להקצ"ה אדון עד שצא אצרהס וקראו אדון שג' אדני אלהיס מה תמן לי (צדאשית טו) ואם הוא י"ט כולל ואומר ברוך שנתן שבתות למנוחה וי"ט לענוו ישראל לשמחה וכן כי מקלע שבת ור"מ: **א'**

ירושלים חותם בבונה ירושלים ורב נחמן אמר יאפי' פתח ברחם על ישראל חותם בבונה ירושלים משום שנאמר יבונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס אימתי בונה ירושלים ה' בזמן שנדחי ישראל יכנס אמר ליה רבי זורא לרב חסדא ניתי מר ונתני אמר ליה ברכת מזוונא לא גמרינא ותנווי מתנינ' אמר ליה מאי האי אמר ליה דאקלעי לבי ריש גלותא וברכי ברכת מזוונא וקפי רב ששת לקועיה עלי' כחויא ואמאי דלא אמרי לא ברית ולא תורה ולא מלכות ואמאי לא אמרת כדרב חננאל אמר רב דאמר רב חננאל אמר רב לא אמר ברית ותורה ומלכות יצא ברית לפי שאינה בנשים תורה ומלכות לפי שאינן לא בנשים ולא בעבדים ואת שבקת כל הני תנאי ואמוראי ועבדת כרב: **אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן הטוב והמטיב צריכה מלכות מאי קמ"ל** **כ'** כל ברכה שאין בה מלכות לא שמה ברכה והא א"ר יוחנן חדא זימנא א"ר זורא לומר שצריכה שתי מלכותו חדא דידה וחדא דבונה ירושלים אי הכי נבעי תלת חדא דידה וחדא דבונה ירושלים וחדא דברכת הארץ אלא ברכת הארץ מאי טעמא לא משום דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה ה"ה דאפילו בונה ירושלים נמי לא תבעי דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה ה"ה דאפילו בונה ירושלים נמי לא בעיא אלא אידי דאמר מלכות בית דוד לאו אורח ארעא דלא אמר מלכות שמים רב פפא אמר הכי קאמר יצריכה שתי מלכותו לבר מדידה יתיב רבי זורא אחורי דרב גידל ויתיב רב גידל קמיה דרב הונא ויתיב וקאמר יטעה ולא הזכיר של שבת אומר ברוך שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברוך מקדש השבת אמר ליה מאן אמרה רב הדר יתיב וקאמר יטעה ולא הזכיר של יום טוב אומר ברוך שנתן ימים טובים לעמו ישראל לשמחה ולזכרון ברוך מקדש ישראל והזמנים א"ל מאן אמרה רב הדר יתיב וקאמר יטעה ולא הזכיר של ראש חודש אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון ולא ידענא אי אמר בה שמחה אי אמר בה שמחה אי חתים בה אי לא חתים בה אי דרייה אי דרייה הוה קאי קמיה דרב נחמן טעה רב נחמן וחדא

מילה נתנה בני"ג בריאות ר' **אבא אומר** צריך שיאמר בה הודאה תחלה וסוף והפוחת לא יפחות מא' וכל הפוחת מא' הרי זה מגונה וכל החותם מנחיל ארצות בברכת הארץ ומושיע את ישראל בבונה ירושלים הרי זה בור וכל שאינו אומר ברית ותורה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו משיע ליה לר' אילעא דא"ר אילעא א"ר יעקב בר אהא משום רבינו כל שלא אמר ברית ותורה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו פלוגי בה אבא ויסי' בן דוסתאי ורבנן חד אמר הטוב והמטיב צריכה מלכות וחד אמר אינה צריכה מלכות מאן דאמר צריכה מלכות קסבר דרבנן ומאן דאמר אינה צריכה מלכות **כ'** קסבר דאורייתא: **ח"ר** מהו חותם בבנין ירושלים רבי יוסי בר' יהודה אומר מושיע ישראל מושיע ישראל אין בנין ירושלים לא אלא אימא אף מושיע ישראל. רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא פתח כהדא וסיים בתרתי אמר רב חסדא גבורתא למחתם בתרתי **ו'** והתניא רבי אומר אין חותמין בשתים גופא רבי אומר אין חותמין בשתים איתיביה לוי לרבי יעל הארץ ועל המזון ארץ דמפקא מזון על הארץ ועל הפרות ארץ דמפקא פירות מקדש ישראל והזמנים ישראל דקדשינהו לזמנים מקדש ישראל וראשי חדשים ישראל דקדשינהו לראשי חדשים מקדש **ה'** השבת וישראל והזמנים חוץ מזו ומאי שנא הכא חדא היא התם תרתי כל חדא וחדא באפי נפשה וטעמא מאי אין חותמין בשתים לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות מאי הוי עלה א"ר ששת פתח ברחם על עמך ישראל חותם במושיע ישראל פתח ברחם על ירושלים חותם בבונה ירושלים ורב נחמן אמר יאפי' פתח ברחם על ישראל חותם בבונה ירושלים משום שנאמר יבונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס אימתי בונה ירושלים ה' בזמן שנדחי ישראל יכנס אמר ליה רבי זורא לרב חסדא ניתי מר ונתני אמר ליה ברכת מזוונא לא גמרינא ותנווי מתנינ' אמר ליה מאי האי אמר ליה דאקלעי לבי ריש גלותא וברכי ברכת מזוונא וקפי רב ששת לקועיה עלי' כחויא ואמאי דלא אמרי לא ברית ולא תורה ולא מלכות ואמאי לא אמרת כדרב חננאל אמר רב דאמר רב חננאל אמר רב לא אמר ברית ותורה ומלכות יצא ברית לפי שאינה בנשים תורה ומלכות לפי שאינן לא בנשים ולא בעבדים ואת שבקת כל הני תנאי ואמוראי ועבדת כרב: **אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן הטוב והמטיב צריכה מלכות מאי קמ"ל** **כ'** כל ברכה שאין בה מלכות לא שמה ברכה והא א"ר יוחנן חדא זימנא א"ר זורא לומר שצריכה שתי מלכותו חדא דידה וחדא דבונה ירושלים אי הכי נבעי תלת חדא דידה וחדא דבונה ירושלים וחדא דברכת הארץ אלא ברכת הארץ מאי טעמא לא משום דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה ה"ה דאפילו בונה ירושלים נמי לא תבעי דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה ה"ה דאפילו בונה ירושלים נמי לא בעיא אלא אידי דאמר מלכות בית דוד לאו אורח ארעא דלא אמר מלכות שמים רב פפא אמר הכי קאמר יצריכה שתי מלכותו לבר מדידה יתיב רבי זורא אחורי דרב גידל ויתיב רב גידל קמיה דרב הונא ויתיב וקאמר יטעה ולא הזכיר של שבת אומר ברוך שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברוך מקדש השבת אמר ליה מאן אמרה רב הדר יתיב וקאמר יטעה ולא הזכיר של יום טוב אומר ברוך שנתן ימים טובים לעמו ישראל לשמחה ולזכרון ברוך מקדש ישראל והזמנים א"ל מאן אמרה רב הדר יתיב וקאמר יטעה ולא הזכיר של ראש חודש אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון ולא ידענא אי אמר בה שמחה אי אמר בה שמחה אי חתים בה אי לא חתים בה אי דרייה אי דרייה הוה קאי קמיה דרב נחמן טעה רב נחמן וחדא

אם הייתה ברכה סמוכה לחברתה כגון קריית שמע ותפלה אין פותחין בהן בכרוך. הדר יתיב וקאמר טעה ולא הזכיר של ראש חודש אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון: רב פפא אמר צריכה שתי מלכותו לבר מדידה. תקינו לומר שתי מלכותו הטוב, והמה אחת